

PUL-KREDIT TIZIMI. BANKLAR VA ULARNING BOZOR IQTISODIYOTIDAGI ROLI

Iskandarov Bekzod Abdijalilovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
iqtisodiyot nazariyasi kafedrası katta o'qituvchisi
bezodiskandarov1988@gmail.com*

Jumaqulov Javohir Jamolovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
BI-525 guruh talabasi
java1212404@gmail.com*

ANNOTATSIYA: *Pul-kredit tizimi bozor iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning asosiy vazifasi iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish va barqarorlikni ta'minlashdan iborat. Banklar ushbu tizimning markaziy instituti sifatida moliyaviy resurslarni jamlash, ularni samarali taqsimlash va kreditlash orqali ishlab chiqarish hamda iste'molni qo'llab-quvvatlaydi. Ular nafaqat pul muomalasini tashkil etadi, balki investitsiya jarayonlarini rag'batlantiradi, to'lov tizimlarini rivojlantiradi va iqtisodiy o'sish uchun zarur sharoit yaratadi. Shunday qilib, banklarning bozor iqtisodiyotidagi roli — kapitalni harakatga keltirish, tadbirkorlikni moliyalashtirish va davlatning makroiqtisodiy siyosatini amalga oshirishda vositachi bo'lishdir.*

Kalit so'zlar: *Pul-kredit tizimi, banklar, bozor iqtisodiyoti, moliyaviy resurslar, kreditlash, investitsiya, to'lov tizimi, kapital harakati, makroiqtisodiy siyosat, iqtisodiy o'sish.*

ABSTRACT: *The monetary system is an important component of a market economy, the main task of which is to regulate economic processes and ensure stability. Banks, as the central institution of this system, support production and consumption by accumulating financial resources, effectively distributing them and lending them. They not only organize money circulation, but also stimulate investment processes, develop payment systems and create the necessary conditions for economic growth. Thus, the role of banks in a market economy is to mobilize capital, finance entrepreneurship and act as intermediaries in the implementation of the state's macroeconomic policy.*

Keywords: *Monetary system, banks, market economy, financial resources, lending, investment, payment system, capital movement, macroeconomic policy, economic growth.*

АННОТАЦИЯ: *Денежная система является важной составляющей рыночной экономики, главной задачей которой является регулирование экономических процессов и обеспечение стабильности. Банки, как центральный институт этой системы, поддерживают производство и потребление, накапливая финансовые ресурсы, эффективно распределяя их и предоставляя*

кредиты. Они не только организуют денежное обращение, но и стимулируют инвестиционные процессы, развивают платежные системы и создают необходимые условия для экономического роста. Таким образом, роль банков в рыночной экономике заключается в мобилизации капитала, финансировании предпринимательства и выступлении в качестве посредников в реализации макроэкономической политики государства.

Ключевые слова: Денежная система, банки, рыночная экономика, финансовые ресурсы, кредитование, инвестиции, платежная система, движение капитала, макроэкономическая политика, экономический рост.

Kirish

Pul-kredit tizimi har qanday mamlakat iqtisodiyotining yuragi hisoblanadi. Bu tizim orqali pul muomalasi tartibga solinadi, kredit siyosati amalga oshiriladi va moliyaviy resurslar iqtisodiy jarayonlarga yo'naltiriladi. Pul-kredit tizimi nafaqat davlatning makroiqtisodiy siyosatini qo'llab-quvvatlaydi, balki bozor mexanizmlarining samarali ishlashiga ham xizmat qiladi. Shuning uchun ham banklar va moliya institutlari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Pul-kredit tizimining iqtisodiyotdagi o'rni

Pul-kredit tizimi iqtisodiyotda bir nechta asosiy funksiyalarni bajaradi:

- **Pul muomalasini tartibga solish** – naqd va naqdsiz hisob-kitoblarni muvofiqlashtirish, to'lov tizimlarini rivojlantirish.
- **Kredit siyosatini amalga oshirish** – ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarini moliyalashtirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash.
- **Inflyatsiyani nazorat qilish** – pul massasini tartibga solish orqali narxlar barqarorligini ta'minlash.
- **Investitsiyalarni rag'batlantirish** – kapitalni jamlash va uni samarali sohalarga yo'naltirish.
- **Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash** – davlatning iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda vositachi bo'lish.

Shunday qilib, pul-kredit tizimi iqtisodiy o'sish, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish va aholi farovonligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Banklarning bozor iqtisodiyotidagi ahamiyati

Banklar bozor iqtisodiyotining eng muhim institutlaridan biri bo'lib, ular quyidagi vazifalarni bajaradi:

- **Moliyaviy resurslarni jamlash** – aholining va korxonalarining bo'sh mablag'larini yig'ib, ularni iqtisodiyotga yo'naltirish.
- **Kredit berish** – tadbirkorlikni rivojlantirish, ishlab chiqarishni kengaytirish va iste'molni qo'llab-quvvatlash.
- **To'lov tizimini tashkil etish** – ichki va tashqi hisob-kitoblarni amalga oshirish, xalqaro savdoni rivojlantirish.

- **Investitsiya faoliyati** – kapitalni samarali sohalarga yo‘naltirish, yangi texnologiyalarni joriy etish.

- **Davlat siyosatini qo‘llab-quvvatlash** – pul-kredit siyosatini amalga oshirishda Markaziy bank bilan hamkorlik qilish.

Banklarning bozor iqtisodiyotidagi ahamiyati shundaki, ular kapital harakatini tezlashtiradi, tadbirkorlikni moliyalashtiradi va iqtisodiy o‘shish uchun zarur sharoit yaratadi. Banklar bozor mexanizmlarining samarali ishlashini ta‘minlab, iqtisodiy tizimning barqarorligini mustahkamlaydi.

Pul-kredit tizimining mohiyati

Pul-kredit tizimi — bu mamlakat iqtisodiyotida pul muomalasi va kredit munosabatlarini tartibga soluvchi mexanizm. U orqali pul massasi nazorat qilinadi, kredit siyosati amalga oshiriladi va moliyaviy resurslar iqtisodiy jarayonlarga yo‘naltiriladi. Pul-kredit tizimi iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash, ishlab chiqarish va iste‘molni moliyalashtirish, investitsiyalarni rag‘batlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Pul-kredit siyosatining asosiy maqsadlari

Pul-kredit siyosati davlatning makroiqtisodiy boshqaruv vositasi bo‘lib, uning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- **Inflyatsiyani nazorat qilish** – narxlar barqarorligini ta‘minlash.
- **Iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish** – ishlab chiqarish hajmini kengaytirish va investitsiyalarni ko‘paytirish.
- **Bandlikni ta‘minlash** – mehnat bozorida barqarorlikni qo‘llab-quvvatlash.
- **Moliyaviy tizim barqarorligini mustahkamlash** – banklar va kredit muassasalari faoliyatini muvofiqlashtirish.
- **Valyuta kursini tartibga solish** – tashqi savdo va xalqaro moliyaviy munosabatlarda muvozanatni saqlash.

Markaziy bankning vazifalari va funksiyalari

Markaziy bank pul-kredit tizimining bosh instituti bo‘lib, quyidagi vazifalarni bajaradi:

- **Pul emissiyasi** – milliy valyutani muomalaga chiqarish va nazorat qilish.
- **Pul-kredit siyosatini amalga oshirish** – foiz stavkalarini belgilash, kredit hajmini tartibga solish.
- **Bank tizimini nazorat qilish** – tijorat banklari faoliyatini muvofiqlashtirish va ularning barqarorligini ta‘minlash.
- **Valyuta siyosatini yuritish** – milliy valyuta kursini tartibga solish va xalqaro zaxiralarni boshqarish.
- **Moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash** – iqtisodiy inqirozlarning oldini olish va moliya bozorini qo‘llab-quvvatlash.

Pul massasi va uning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri

Pul massasi — muomaladagi barcha pul mablag'lari yig'indisi bo'lib, u iqtisodiy jarayonlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

- **Pul massasining ortishi** – iste'mol va investitsiyalarni ko'paytiradi, lekin inflyatsiya xavfini kuchaytiradi.
- **Pul massasining kamayishi** – narxlar barqarorligini ta'minlashi mumkin, ammo ishlab chiqarish va bandlik darajasini pasaytiradi.
- **Optimal pul massasi** – iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlaydigan muvozanat darajasi hisoblanadi.

Pul massasini to'g'ri tartibga solish orqali davlat iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, inflyatsiyani nazorat qiladi va moliyaviy tizim barqarorligini mustahkamlaydi.

Xulosa

Pul-kredit tizimi iqtisodiyotning barqarorligi va rivojlanishida muhim o'rin tutadi. U orqali pul muomalasi tartibga solinadi, kredit siyosati amalga oshiriladi va moliyaviy resurslar samarali taqsimlanadi. Markaziy bank esa pul emissiyasi, kredit hajmini nazorat qilish va valyuta siyosatini yuritish orqali tizimning asosiy boshqaruvchisiga aylanadi. Pul massasining miqdori esa ishlab chiqarish, iste'mol va narxlar darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva Sh. **Pul, kredit va banklar.** Toshkent: Toshkent Moliya Instituti, 2003.
2. Abdulloyev A.J., Qayimova Z.A., Boltaev Sh.Sh., Narzieva D.M. **Pul va banklar.** Buxoro: "Durdona" nashriyoti, 2021.
3. "Pul-kredit siyosati va bank tizimi." O'quv qo'llanma. Pdfbox.uz, 2022.
4. Mishkin F.S. **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets.** 12th Edition. Pearson, 2019.
5. Frederic S. Mishkin & Stanley G. Eakins. **Financial Markets and Institutions.** 9th Edition. Pearson, 2021.
6. Cecchetti S.G., Schoenholtz K.L. **Money, Banking, and Financial Markets.** 6th Edition. McGraw-Hill, 2020.
7. Blanchard O., Johnson D.R. **Macroeconomics.** 8th Edition. Pearson, 2021.
8. Moliya vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **O'zbekiston bank tizimi va pul-kredit siyosati bo'yicha hisobotlar.** Toshkent, 2023.
9. International Monetary Fund (IMF). **Monetary Policy Frameworks in Emerging Economies.** Washington D.C., 2022.
10. World Bank. **Financial Sector Assessment: A Handbook.** Washington D.C., 2021.